

VEDLIGEHOUDELSE AF STRÅTAGE

Stråtage er et af de mindst forædlede tagmaterialer, det har mange gode egenskaber, men det er ikke vedligeholdelsesfrit. Mange forskellige forhold er afgørende for tagets holdbarhed. Bl.a. er tagrør et naturmateriale uden normer for kvalitet, ligesom tækkearbejdet bygger på tradition, erfaring og håndelag.

Efterhånden som taget ældes, opstår fordybninger, render og direkte huller i taget, og stråtage er også udsatte for stormskader. Endelig kan rotter, måre og fugle lave skader.

Hvis der er træer omkring huset, skal man skåne taget for piskende grene og sørge for, at der ikke kan falde grene ned på taget. For tæt og voldsom bevoksning kan desuden betyde, at både tag og hus bliver for fugtigt og surt.

Det kan diskuteres, om mos på nordsider bør fjernes. Mos kan ganske vist fremme en forrådnelse af taget ved at holde på fugten, men til gengæld modvirker mosset, at stråene nedslides af vind og vejr.

En tilbagevendende vedligeholdelse af stråtage er udskiftning eller reparation af mønning samt vedligeholdelse af vindskeder og skotbrædder under skorstene og kviste. Det er især vigtigt at holde mønningerne ved lige, idet det sammensyede strålag over rygningen er ret tyndt, og uden den beskyttelse, som mønningen giver, er det meget udsat for nedbrydning af de lange, fritliggende strå, hvor vandet tillige nemmere trænger igennem.

Det er derfor vigtigt jævnlige at efterse mønningen. I den forbindelse bør eventuelle skotbrædder under skorstene og kviste også tilses. Skotbræd-

Et stråtag kan blødt og organisk følge efter gamle bygningers skævheder, indhak og udskud o.s.v. Mange stråtage sammen udgør et yderligere smukt syn, som her på Frilandsmuseet.

Foto: Anne Lindegaard

derne fastgørelse skal efterses, og de skal smøres med træbeskyttelse. Også eventuelle lynafledere skal efterses.

Mønninger

Det er vanskeligt at angive en levetid for de enkelte mønningstyper, idet materialer og udførelse har betydning for mønningens holdbarhed. Men husets placering i landskabet, kystnært eller

i læ, har også stor betydning, hvor det anvendte materiale, udførelsen samt påvirkning af vind og vejr alle er med til at bestemme levetiden.

Halmmønninger har ca. 3-5 års levetid. De traditionelle rygningstræer, kragetræer, var oprindeligt af kløvet eg. De rider med 30-40 cm's afstand over rygninger og fastholder den løst

Nymønnet stråtag med kragetræer. Materialet er rajgræs.

oplagte halm. Halmen er selvfølgelig udsat for blæst, og i dag er det blevet almindeligt også at holde halmen på plads med et hønsetrådsnet. Når der anvendes net, kan afstanden mellem kragetræerne øges til ca. en halv meter. Havrehalm, helst lavtrykspresset, er mest holdbar.

Halmen har en tendens til at skride ned ad taget og samles i kanten af nettet, især hvor der alene bruges net uden kragetræer. Dette er vanskeligt at se nedefra, og man må op på taget, når mønningen skal efterses ordentligt.

Lyng- og tangmønninger har 5-10 års levetid, i bedste fald længere. Lyngen bør være nyslået og ikke for grov, tangen skal være bændeltang. Lyng og tang oplægges i princippet som halmmønning med net med eller uden kragetræer, alt efter egenskik, og ofte lægges et lag havrehalm under lyngen eller tangen. Hvor der ikke tidligere blev brugt hverken kragetræer eller net, blev lyngen fastholdt af en fastbundet, langsgående kæp. Øverst blev der lagt et lag sandblandet lervælling for at holde på lyngen.

Græstørvsmønninger har af og til lige så lang levetid som selve taget. Tidligere var tørvemønninger langt mere udbredte end i dag, hvor det er vanskeligere at skaffe gode engtørv. Når tørvene oplægges i hele længder hen over ryggen, lægges de med jordsiden opad. De skæres med skrå kanter og lægges med et overlæg. Ofte lægges der et lag halm under tørvene for at få en pæn runding på mønningen. Lægges mønningen af tre stykker, et på hver side og et ovenpå, lægges de med græssiden opad. Når tørvene gror sammen er de meget stabile og holdbare.

Kun en del af stråtaget er nytækket. Det øvrige kan holde nogle år endnu.

Vindskeder

Vindskeder er en vigtig detalje i stråtaget. Som navnet antyder, er de en beskyttelse mod vind, og en nedfalden eller defekt vindskede kan betyde alvorlige stormskader, fordi vinden kan få fat og løfte det lette tagmateriale. Ved nogle tækkemetoder er stråene direkte fastgjort i vindskeden, som derfor skal være sund og god. Der er tradition for at bruge kernetræ af lærk, som er særligt holdbar overfor fugt. Uanset hvilken træsort, der er brugt, bør vindskederne ligesom skotbrædderne vedligeholdes med træbeskyttelse.

Tagfladen

Selve tagfladen kræver ingen egentlig vedligeholdelse, bortset fra reparation af eventuelle skader, som opstår, når taget ældes. Tagfladernes levetid er først og fremmest afhængig af materialerne. Rør holder længere end langhalm, og nordsider holdere længere end sydsider.

Levetiden er i øvrigt afhængig af:

- Selve tækkarbejdet
- Om syningen eller bindingen er strammet godt
- Tagets tykkelse
- Hvor udsat taget er for vind og vejr

Et godt rørtag kan på en nordside holde 30-50 år. Man må ikke forvente mere end den halve levetid for langhalm.

Det kan være vanskeligt at vurdere, hvornår et tag bør omlægges. Man kan af og til erfare, at et tag holder tæt i lange regnevejrperioder. Efter en lang tørvejrperiode er taget imidlertid blevet så tørt, at det pludselig kan være utæt overalt ved den næste regnbyge, mens der så ikke kommer noget ind igen, næste gang det regner. Stråene har da optaget fugt og lukker tæt igen. Det er imidlertid et klart signal til, at en udskiftning snart er nødvendig.

Taget kan enkelte steder nedslides så meget, at det regner ind. Der kan også direkte opstå huller, hvis syninger brister eller løsner sig. Rotter, måre og fugle kan også gøre en del skade på et stråtag. Desuden kan rotter og måre lave huller i taget. Fugle, f.eks. hus-skader, kan rive mindre huller i taget på jagt efter føde. Sådanne huller må hurtigst muligt reparerer, idet taget ellers let løsnes af blæsten. En erfaren tækkemand vil kunne lappe sådanne huller, og efter få år vil reparationen næppe kunne ses.

I ældre tid var det ikke ualmindeligt, at man nytækkede et par fag ad gangen eller en opgang, dvs. svarende til tækkedommens længde. I dag er man mere tilbøjelig til at udskifte større dele af eller hele tagfladen, selv om måske kun en del af taget trænger til en nytækning.

På kæppetækkede, bundne tage – det slidte stråtag til venstre - vil kæppene blive mere eller mindre synlige allerede 3-10 år, inden det skal udskiftes. Hvis kæppene er bundne med galvaniserede jerntråd, vil de kunne holde en del år, indtil kæppene rådner

LITTERATUR OG LINKS

Litteratur

Bevaringsværdige bygninger – sikring af bevaringsværdier. Socialministeriet. Kbh. 2006

Brandsikring af stråtage. DBI Information 29. Byggebogen. Stråtage 348.91, Kbh., 1949.

<http://www.danskbyggeskik.dk/pdf/get.action?pdf.id=106>

Huse med sjæl. Søren Vadstrup: Gyldendal 2004

Landhuset. Curt von Jessen, Niels-Holger Larsen, Mette Pihler & Ulrik Schirning. Gyldendal 1980

Stråtage, en gennemgang af danske tækkemetoder. Allan Hjorth Rasmussen: Kbh. 1966.

Stråtag før og nu. Flemming Grøfte, Raadvad-Centeret 2002.

http://www.taekkelaug.dk/files/Taek-kemandslauget/Vejledninger/Egnstraditioner/Stratage_for_og_nu.pdf

Tækkebogen, et stråtag bliver til. Jørgen Kraarup Jensen: Kbh. 1981.

Tækkebogen – materialer. Leif Tarp. Erhvervsskolernes Forlag 2008

Tækkevejledningen, Dansk Tækkemandslaug. Januar 2009
<http://www.taekkelaug.dk/files/Taek-kemandslauget/Vejledninger/>

[taekkevejledningen/2009/taekkevejledning2009.pdf](http://www.taekkelaug.dk/files/Taek-kevejledningen/2009/taekkevejledning2009.pdf)

DVD:

Det levende tag, Jørgen Kraarup Jensen: DR Mulimedie, 2004
 Verdens ældste tag – en rejse i stråtagenes forunderlige verden. Dansk Tækkemandslaug & Den Jydske Håndværkerskole, 2007.

Links

Information om Bygningsbevaring:, Kulturstyrelsen
www.kulturstyrelsen.dk/information-om-bygningsbevaring/
 • Stråtage

Foreningen Stråtag
www.foreningen-straatag.dk/

Dansk Tækkemandslaug
www.taekkelaug.dk/

Jysk Tækkemandslaug
<http://jtl.dk/>

KOLOFON

Titel

Vedligeholdelse af stråtage

Oplæg

Tekstoplæg: Niels-Holger Larsen,
arkitekt m.a.a.

Fotos: Hvor intet andet er nævnt, Søren Vadstrup, arkitekt m.a.a. Center for Bygningsbevaring

Copyright, redaktion og udgiver

Kulturstyrelsen, Kulturministeriet

Opdateret

Maj 2012, Søren Vadstrup, arkitekt
m.a.a. Center for Bygningsbevaring

Yderligere oplysninger

Kulturstyrelsen
H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V
Telefon 33 73 33 73